Šúsaku Endó

Mlčení

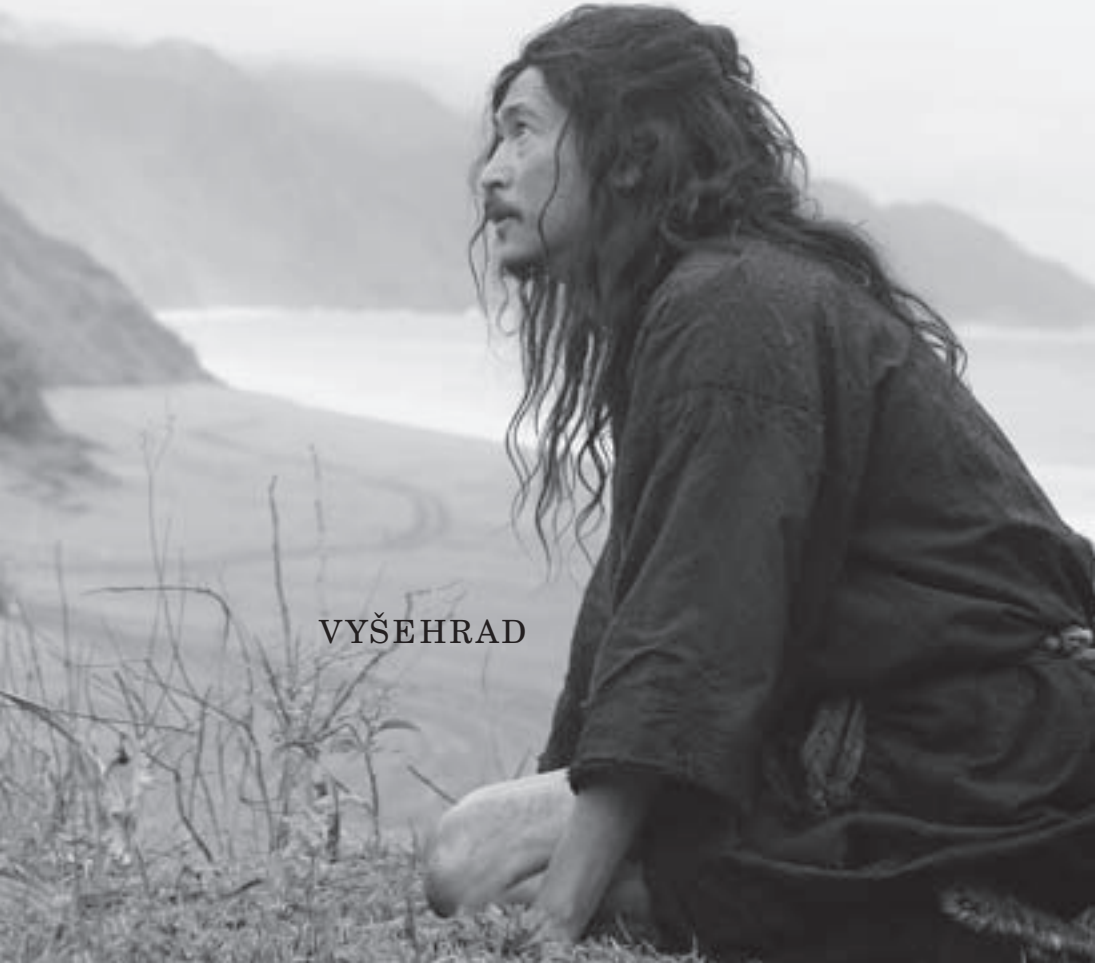

Vyšehrad

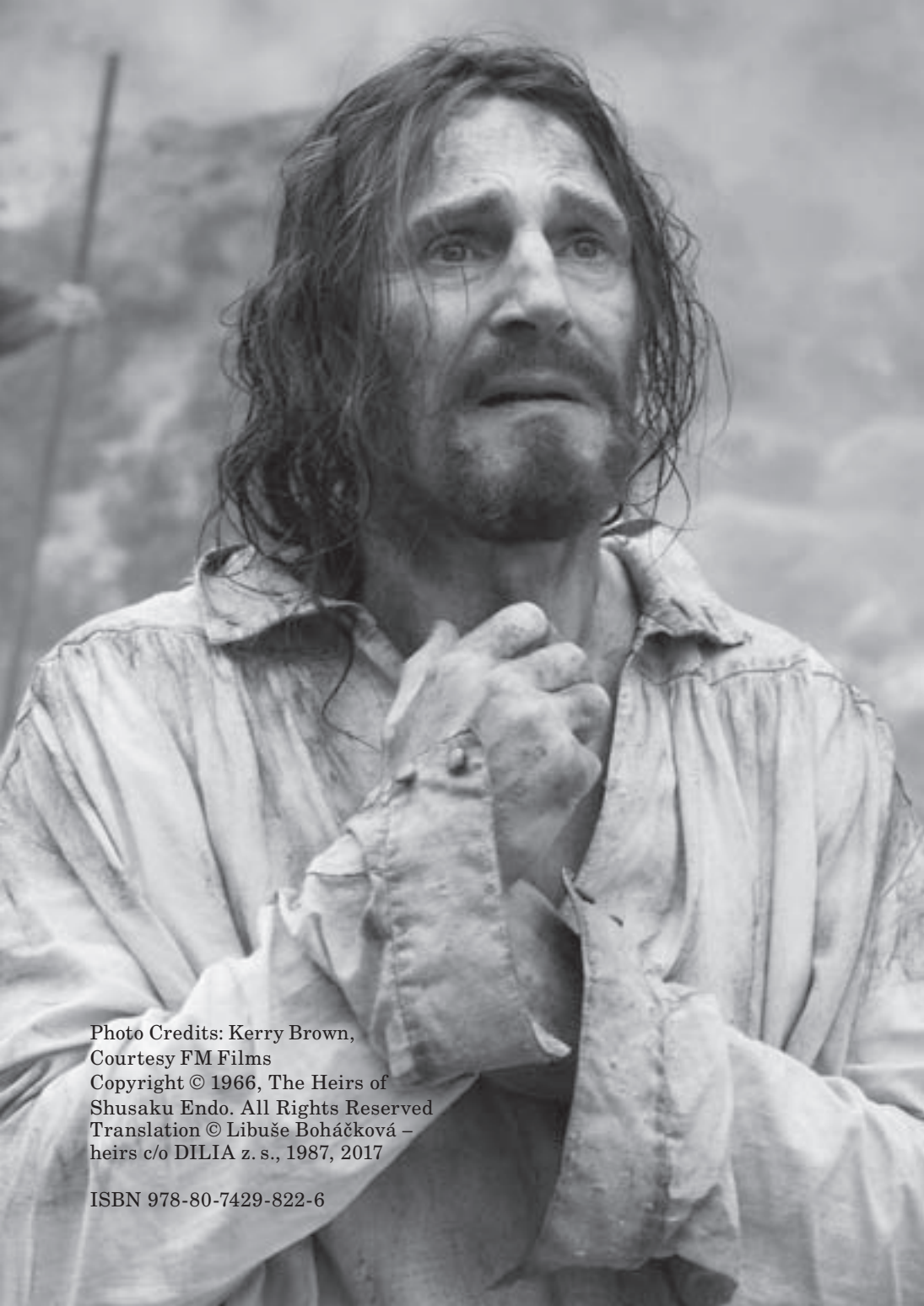

Photo Credits: Kerry Brown,
Courtesy FM Films
Copyright © 1966, The Heirs of
Shusaku Endo. All Rights Reserved
Translation © Libuše Boháčková –
heirs c/o DILIA z. s., 1987, 2017

ISBN 978-80-7429-822-6

KAPITOLA 5

Ačkoliv slunce jasně svítilo, uvnitř vesničky se zdálo být podivné šero. Mezi chatrčemi se střechami z rákosu zatíženými kameny stáli dospělí i děti oblečení v hadrech a zírali na něj lesklýma, zvědavýma očima dobytka.

Bláhově se domníval, že to jsou třeba křesťané, a přinutil se k slabému úsměvu, ale nikdo mu neodpověděl. Jednou se před skupinu vybatolilo nahé dítě. Ihned se za ním vyřítila jeho matka s rozcuchanými vlasy, ve spěchu klopýtla, ale chytila dítě do náruče a jak pes s ním utekla. Aby přemohl třes těla, kněz usilovně myslel na onu noc, kdy z Olivetské hory vlekli toho člověka ke Kaifášovi.

Když vyšli ze vsi, udeřilo ho do očí oslnivé světlo. Pocítil závrať a zastavil se. Muž za ním něco zavrčel a vrazil do něj. Nuceně se usmál a řekl jim, aby ho nechali trochu odpočinout, ale muž s kamennou tváří jen zavrtěl hlavou. Po poli, do něhož pražilo slunce, se šířil pach mrvy, a nad ním radostně prozpěvoval skřivánek. Veliké stromy, jejichž jména ani neznal, vrhaly na cestu příjemný stín. Listí ve větru svěže šustilo. Cesta procházející poli se postupně zužovala, až vešla do hor za vsí. V dolíku nedaleko cesty se objevila chata z větví. Její černý stín dopadal na dno prohlubně, které mělo barvu hlíny. Na zemi tam dřepěla skupina několika mužů a žen se svázanýma rukama v šatech venkovanů. Povídali si mezi sebou, ale jak zahlédli kněze, v úžasu otevřeli ústa.

Když strážní dovedli kněze k těmto lidem, splnili tím zřejmě svůj úkol. Začali si mezi sebou povídat a stále se něčemu smáli. Nevypadali ani, že by měli dávat pozor, aby někdo neutekl. Když kněz usedl na zem, skupina čtyř pěti mužů i žen uctivě sklonila hlavu.

Chvíli mlčeli. Jakási moucha, přilákaná potem, který mu stékal z čela, mu neodbytně létala kolem hlavy. Jak tak seděl s teplým sluncem v zádech a naslouchal ostrému zvuku jejích křídel, jako by se dokonce začal cítit o něco lépe. Uvědomoval si sice tu nepopiratelnou skutečnost, že ho konečně chytili, ale prostředí, v němž se octl, bylo tak pokojné, že se mu vnucovala myšlenka, zda to všechno není jenom přelud. Nevěděl proč, ale vybavilo se mu slovo „sabat". Strážní si mezi sebou povídali a tvářili se dokonce vesele, jako by o nic nešlo. Slunce ozařovalo chatrč z křoví a větví v prohlubni. Nebyl by si pomyslel, že den jeho zatčení, který si tak dlouho se strachem a neklidem ve své fantazii představoval, bude takhle pokojný. Cítil dokonce těžko vysvětlitelné zklamání, že neprožívá nic tragického ani hrdinského, jako tolik mučedníků nebo sám Kristus.

„Padre," oslovil ho muž, s jedním okem potaženým bílou blanou, sedící vedle něho. Snažil se při tom pohybovat spoutanýma rukama. „Jak se vám to stalo?"

Nato i ostatní muži a ženy naráz zvedli hlavy a s neskrývanou zvědavostí čekali, co kněz odpoví. Tihle lidé byli jak nevědomá zvířátka a nepochybně ani netušili, co je čeká. Kněz odpověděl, že ho chytli v horách, ale zdálo se, že mu nerozumějí. Muž si přiložil ruku k uchu a zeptal se znovu. Konečně zachytili smysl toho, co jim kněz chtěl říci.

„Ó –" vzdechli, aby vyjádřili pochopení i dojetí.

„A tak pěkně mluvíte," obdivovala jedna z žen knězovu japonštinu. Vykřikla dětsky: „To je obdivuhodný."

Také strážci se tomu jenom zasmáli a nehubovali ji, ani nijak nezasáhli. A nejen to – ten jednooký muž se osmělil

natolik, že oslovil jednoho ze strážných, a ten mu s úsměvem odpovídal.

Kněz se potichu zeptal jedné z žen: „Co tu dělají tihle lidé?“ Odpověděla mu, že strážní i oni sami čekají na úředníky.

„My jsme křesťani, ale tamti ne. Jsou to pohani.“

Žena to řekla způsobem, ze kterého bylo zřejmé, že tento rozdíl nepokládá za nic důležitého.

„Jezte.“

Pohybujíc rukama spoutanýma v zápěstí vytáhla zpoza poodhalených ňader malé okurky, do jedné se zakousla a druhou podala knězi. Začal ji žvýkat a v ústech se mu šířila její trávová příchuť. Kousal předními zuby jako krysa a myslel na to, že od doby, co přišel do této země, je zdejším chudým věřícím jenom na obtíž. Obstarali mu domek, dostal od nich tyto rolnické šaty, dávali mu almužnu v podobě jídla. Teď konečně by jim také on měl něco dát. Jenomže on jim mohl obětovat jen své činy a svůj život.

„Tvé jméno?“

„Monika.“ Žena vyslovila své jméno s mírným ostychem, jako by ukazovala svou jedinou ozdobu. Který asi misionář dal této ženě, jejíž celé tělo bylo prosáklé rybinou, jméno matky slavného Augustina?

„A tamten člověk?“ ukázal na jednookého muže, který si dosud o něčem povídal se strážným.

„Mozaemon? Ten se jmenuje Džuan.“

„Jak se jmenoval padre, který vám dal tahle křestní jména?“

„To nebyl kněz, jenom bratr – Išida. Padre ho jistě bude znát.“

Kněz zavrtěl hlavou. Kromě Garrpeho tu nevěděl o žádném knězi ani řeholníkovi.

„Vy ho neznáte?“ Ženu to zřejmě překvapilo. Podívala se knězi upřeně do obličeje. „Vždyť to je ten, co ho zabili v unzenských horách.“

„A vy všichni – jste s tím smířeni?“ Otázka, o níž už chvíli přemýšlel, mu konečně vyšla z úst. „Brzy možná všichni zemřeme právě tak.“

Žena sklopila zrak a pozorovala trávu u svých nohou. Moucha, přilákaná jeho i ženiným potem, mu znovu začala létat kolem hlavy.

„Nevím. A i kdyby – pan Išida vždycky říkal, že až přijdem do ráje, budeme se mít pořád dobře. Nikdo na nás už nebude vymáhat dávky. Nebudem se tam bát ani hladu, ani nemoci. Ani dřina tam žádná nebude. Tady nemáme nic jinýho než práci.“ Žena si vzdychla. „Opravdu, na tomhle světě je jenom samý trápení. V ráji takovýhle věci nebudou, viďte, Padre?“

Kněz se chystal říci, že takové nebe, jak si ho žena představuje, neexistuje, ale mlčel. Tihle venkované byli jako děti učící se katechismu a zřejmě snili o nebi, které bylo jen jiným světem, kde odpadnou přísné dávky a těžká dřina. Nikdo neměl právo jim tento sen surově rozbít.

„Určitě.“ Zamrkal a v duchu si říkal, že tam už nás nikdo o nic nepřipraví.

Potom vyslovil ještě jednu otázku.

„Neznáte padreho Ferreiru?“

Žena zavrtěla hlavou. Že by ani sem, ani do Tomogi, otec Ferreira nikdy nepřišel? Nebo bylo jméno Ferreira zakázané slovo, které se mezi křesťany nesmělo ani vyřknout?

Shora nad prohlubní se ozvaly hlasy. Když vzhlédl, uviděl nad převisem malého, přitloustlého samuraje staršího věku, kterého doprovázeli dva vesničané, jak s úsměvem shlíží dolů. Podle jeho výrazu kněz poznal starého samuraje, který vedl vyšetřování v Tomogi.

„Je horko –“ samuraj se ovíval vějířem a pomalu sestupoval do prolákliny. „A to teď bude pořád. Na polích musí být hrozně.“

Monika, João i ostatní mužové a ženy uctivě pozdravili se spoutanýma rukama položenýma na kolenou. Starý samuraj si koutkem oka všiml, že kněz sklonil hlavu jako všichni ostatní, tvářil se však, že ho nevidí. Když procházel kolem, jeho plášť zašustil a rozšířila se vůně kadidla, jímž byly prosyceny jeho šaty.

„A nepřišly ani letní lijáky. Na cestách je spousta prachu. Pro takovéhle staré lidi, jako jsem já, je to utrpení trmácet se až sem."

Přidřepl mezi vězně a neustále si ovívaje hlavu bílým vějířem řekl: „Proč jenom děláte starým lidem takové potíže?"

Slunce zasvítilo na jeho usměvavou tvář a jako by ji zploštilo. Kněz si vzpomněl na sochy buddhů, které vídal v Macau. Na jejich tvářích nezahlédl nikdy ani náznak citového vzruchu, který byl zvyklý vídat na obrazech a sochách Krista. Moucha létala kolem nich s divokým bzučením. Mihla se nad hlavami křesťanů, zalétla ke staříkovi a zase se vrátila.

„Musíte dobře pochopit naše pohnutky. Nejste tady proto, že bychom si vás nevážili. Co bychom proti vám měli – vždyť roční dávky odvádíte a na robotu docházíte, tak proč bychom vás proto zatýkali? My víme nejlépe, že rolníci jsou základem země."

Do zvuku muších křídel se mísilo šustění starcova vějíře; ve vlahém větru sem dolehlo kdákání slepice. Tak tohle má být výslech? myslel si kněz sedící se skloněnou hlavou tak jako ostatní. To i ti nesčetní věřící a misionáři před mučením a popravou poslouchali taková jakoby vlídná, vyumělkovaná slova? Také jim bzučela do ucha moucha v uspávajícím tichu? Čekal, že se ho náhle zmocní strach, ale ten se nedostavoval. Ani trochu mu nepřipadalo, že ho očekává mučení a smrt. Na to, co přijde, myslel s pocitem, jako by se za deště díval na hory ozářené v dálce sluncem.

„Dám vám chvíli na přemýšlení – uvažujte o našich důvodech a odpovězte mi."

S posledními slovy jeho strojený úsměv zmizel. Najednou se mu ve tváři zračila lakota a arogance jako u čínských obchodníků v Macau.

„Pojďme."

Stráže se zvedly z trávníku a začaly pobízet skupinu vězňů. Stařec se svraštělým obličejem opice pozoroval kněze, který se zvedal spolu s ostatními. Poprvé mu v očích bleskla nenávist.

„Ty," řekl s jednou rukou na jílci meče, snaže se co nejvíc vytáhnout své krátké tělo, „zůstaneš tady."

Kněz se trochu usmál a usedl znovu na trávu. Z toho, jak stařík jako kohout zakláněl své tělíčko, pochopil, že se snaží, aby si v očích vězňů před cizincem nezadal. V duchu si šeptl – Opice. Ty chlape opičí, nemusíš mi vyhrožovat tím, že budeš sahat po meči. Já ti neuteču.

Díval se za skupinou vězňů, kteří se spoutanýma rukama vystupovali na skalisko, až za ním zmizeli. Hoc passionis tempore, piis adauge gratiam – ze suchých rtů mu vyšla slova modlitby. Pocítil hořkost a v duchu šeptal: Pane, nesesílej jim žádné další zkoušky. I tak je to pro ně už příliš těžké. Až dodneška byli schopni unést – dávky, robotu, svůj ubohý život. A ty bys je zkoušel dál? Stařec přiložil k ústům bambusovou láhev a kloktavě se napil. Vypadal jako slepice, když pije vodu.

„Viděl jsem už hodně páterů. Taky jsem je už vyšetřoval." Navlhčil si rty a zeptal se změněným, jakoby poníženým hlasem:

„Rozumíš japonsky?"

Slunce na chvilku zakryly mraky a na dno prolákliny padl stín. Cikády se ozvaly hlasem, vyvolávajícím dojem horka.

„Rolníci jsou hloupí. Ale jestli se zachrání, nebo ne, to, Otče, záleží na vás."

Kněz smyslu těchto slov dobře nerozuměl, ale ze staříkova výrazu usoudil, že ho chce chytit do pasti.

„Venkovani nedokážou uvažovat sami. Ani když se mezi sebou uradí, stejně nedojdou k žádnému rozhodnutí. A jsme u toho: Kdybys jim řekl jediný slůvko…“

„A jaké?“

„Odvolej!“ Stařec se zasmál a zašustil vějířem. „Odvolej!“

„A když odmítnu?“ zeptal se kněz klidně a s úsměvem. „Zabijete mě, že?“

„Ne, ne,“ řekl stařec jakoby smutně. „To neuděláme. Kdybychom to udělali, rolníci by se jenom ještě více zatvrdili. Tak to dopadlo v Ómuře i v Nagasaki. Tihle křesťani jsou zbrklí.“

Stařec zhluboka povzdechl, ale bylo zřejmé, že hraje divadlo. Kněz pociťoval téměř radost z toho, že si ze staříka připomínajícího mu opici dělá v duchu šprýmy.

„Jestli jsi správný padre… jistě máš s rolníky soucit –“

Kněz ucítil, jak mu tvář mimovolně roztála úsměvem. Jak naivní je tenhle stařík! Myslí si, že mě přemůže tak dětinskou logikou. Zapomněl však, že úředník, prostý jako dítě, když je sám v řeči přemožen, může se také snadno rozzuřit.

„Tak co?“

„Potrestejte jenom mne.“ Kněz pokrčil rameny, jako by se svému protivníku vysmíval.

Na starcově obličeji se začalo jevit rozčilení a hněv. Kdesi v dálce se na zamračené obloze ozval nezřetelný, temný zvuk hromu.

„A co když ti lidi budou kvůli tobě velice trpět?“

Zavedli ho do domku stojícího v prohlubni. Skulinami ve stěně z větví postavené na holé zemi prosvítala bílá vlákna slunečních paprsků. Za zdí bylo nezřetelně slyšet hlasy strážných, kteří si mezi sebou povídali. Ty vesničany někam odvedli a od té doby už je neviděl. Seděl na podlaze s rukama

složenýma v klíně a myslel na ženu jménem Monika a na jednookého muže. S bolestí si vzpomněl na Omacu, Ičizóa, Mokičiho a ty ostatní z Tomogi. Kdyby byl měl aspoň o trošku víc času, měl tady té skupince dát aspoň požehnání. Že na to nepomyslil, bylo důkazem, že pro to neměl ve svém srdci místo. Zalitoval, proč se jich nezeptal, který den a měsíc je. Od té doby, co přišel do Japonska, ztratil pojem o času, a tak si ani nemohl vypočítat, kolik dní uplynulo od Velikonoc ani který světec má právě svátek.

Protože neměl růženec, začal latinsky odříkávat Ave Maria a Pater noster používaje k počítání svých pěti prstů, ale marně se na modlitbu pokoušel soustředit. Byl jako těžce nemocný člověk, který se nedokáže už ani napít. Spíš ho zaujaly hlasy strážných hovořících před domkem. Zřejmě si vyprávěli něco zábavného, protože čas od času propukali ve smích. Knězi přitom vytanula na mysli představa sluhů, kteří se na dvoře ohřívali u ohně, skupinka těch, kteří za oné noci v Jeruzalémě natahovali ruce nad horké plameny ohně a vůbec je nezajímal osud onoho muže. I strážní zde si povídali a smáli se a z jejich hlasů čišel onen nezájem, jaký projevuje člověk vůči svému bližnímu. Hřích není jen to, co se za něj obvykle považuje – že člověk krade nebo lže. Spíš je hřích to, když člověk projde životem Krista a zapomene na stopy, které v něm zanechal. Šeptal růženec pohybuje při tom prsty a modlitba se konečně dotkla jeho srdce.

Náhle mu přivřené oči zasáhlo bílé světlo. Jakýsi muž otevřel potichu dveře domku a malýma, smutnýma očima zíral dovnitř. Když kněz zvedl hlavu, muž se okamžitě skryl.

„Je klidnej, co?“ řekl ten neznámý muž strážnému, který po něm nakukoval do místnosti, a pootvíral dveře. Světlo se vlilo dovnitř jak horký pramen a v něm se objevila postava Japonce. Na rozdíl od onoho staršího samuraje, který tu byl před nedávnem, neměl u pasu meč.

„Senhor, graça," řekl muž portugalsky. Měl podivnou výslovnost a zadrhával, ale byla to portugalština.

„Senhor –"

„Palazera à Dios nosso Senhor." S pocitem mírné závrati, kterou mu působilo oslnivé světlo vnikající dovnitř, vnímal kněz tato slova. Byly v nich chyby, ale smysl byl jasný.

„Asi vás to překvapilo, ale v Nagasaki i na Hiradu je nás tlumočníků několik. Zdá se však, že i Padre se slušně dorozumí naší řečí. Víte, kde jsem se já vaší řeči naučil?"

Muž povídal dál, aniž vyčkal odpovědi. Podobně jako onen samuraj při řeči neustále pohyboval vějířem, který držel v dlani.

„Abyste věděl, já nejsem žádný odpadlík. Jako syn venkovského samuraje, když jsem chtěl dosáhnout úspěchu ve světě, musel jsem se věnovat vědě. Víte přece, že vaši kněží založili semináře v Arimě, Amagase a Ómuře. Pokřtili mě, ale nikdy jsem se nechtěl stát mnichem, vlastně ani křesťanem."

Chlapík se ze všech sil snažil zdůraznit, že není křesťan. Kněz v šeru s nepohnutou tváří poslouchal jeho povídání.

„Proč mlčíte?" řekl muž hněvivě. „Kněží si vždycky dělali z nás Japonců blázny. Znal jsem jednoho, který se jmenoval Cabral, a ten námi zvlášť opovrhoval. Hned jak přijel do Japonska, začal se vysmívat našim domům, naší řeči, jídlu i zvykům. A taky nikdy nedovolil, aby se Japonci i po ukončení studia v semináři stali kněžími."

Jak se při řeči rozpomínal na minulost, dostával se stále více do varu. Jeho hněv není bezdůvodný, pomyslil si kněz. Vzpomínal na to, co slyšel o P. Cabralovi od otce Valignana v Macau. Ten s bolestí uvažoval, kolik asi věřících i japonských misionářů odpadlo od církve jen kvůli Cabralovu názoru na Japonce.

„Ale já jsem jiný než Cabral."

„Opravdu?" zasmál se muž tiše. „Nechce se mi tomu věřit."

„Proč?“

Kněz nevěděl, jak se tlumočník tváří. Pouze podle jeho tichého zasmání se snažil uhádnout povahu mužovy nenávisti a hněvu. Byl přece zvyklý sedět ve zpovědnici a s přivřenýma očima poslouchat vyznání věřících. Ten člověk něco skrývá. Není to P. Cabral, co vyvolává jeho zlobu, ale spíš vlastní minulost – to, že kdysi přijal křest.

„Nechcete jít ven? Jste kněz, a tak jistě neutečete –“

„Hm – myslíte?“ kněz se usmál. „Nejsem žádný světec a bojím se smrti.“

I Japonec se hlasitě zasmál a řekl: „To ne. Když se ale na to takhle díváte, byl bych rád, kdybyste mě pozorně vyslechl. I statečnost jednoho člověka bývá někdy jiným lidem na obtíž. Říkáme tomu slepá odvaha. Mezi kněžími bylo také mnoho takových, kteří se jí dali unést a neuvědomovali si, že tím působí Japoncům zlo.“

„Misionáři vám tedy byli jenom na obtíž?“

„Když vám někdo nutí zboží, o které nestojíte, je to taky jakási laskavost na nepravém místě. A křesťanská nauka se podobá takovému vnucovanému zboží. My máme své vlastní náboženství. A v situaci, v jaké jsme, nehodláme přijímat učení cizí země. I mě kněží v semináři učili katechismus, ale teď už si ani trochu nemyslím, že bychom ho potřebovali.“

„My na to máme jiný názor,“ řekl kněz klidně, tichým hlasem. „To bychom přece nevážili tak dlouhou cestu přes moře.“

Bylo to poprvé, co diskutoval s Japoncem. Zdalipak ty četné rozhovory, které tu s buddhisty vedli kněží počínaje sv. Františkem Xaverským, začínaly takovouhle slovní výměnou? P. Valignano nikterak nepodceňoval inteligenci Japonců. Říkal, že dokáží polemizovat velmi obratně.

„Tak se vás tedy na něco zeptám,“ řekl útočně tlumočník neustále rozevíraje a zavíraje vějíř. „Křesťané tvrdí, že Deus je zdrojem nejvyšší milosti a milosrdenství a že je i pramenem

všeho dobra a vší ctnosti; a protože buddhové a šintoistická božstva jsou vesměs lidé, nemohou mít svou dobrotu sami ze sebe. Jste jistě stejného názoru, že?“

„Buddhové – stejně jako my – nemohou uniknout smrti. Tím se liší od Stvořitele.“

„To si ale Padre myslí proto, že dobře nezná Buddhovo učení. Všichni buddhové totiž zdaleka nejsou pouzí lidé. Mají Tři Těla – Proměněný Buddha přinesl lidem spásu a poučil je o osmi prostředcích k vyslyšení modliteb. Buddha ve svém věčném Těle je bez počátku a konce, je to Buddha věčný a neměnný. I v posvátných knihách je označován jako Věčný a Neproměnný. Jenom kněží a křesťané považují buddhy za pouhé lidi; my ale o nich máme jinou představu.“

Japonec odříkával tyto poučky jedním dechem, jako by je měl naučeny zpaměti. Zřejmě dodnes usiloval při výsleších misionářů najít co nejlepší způsob, jak protivníka přimět ke kapitulaci. Proto užíval tak obtížných slov, kterým sám stěží rozuměl.

„Ale vy si tedy představujete, že všechno existuje samo od sebe a že svět nemá začátek ani konec?“ zamířil kněz v protiútoku na společníkovu slabinu.

„Tak jest.“

„Ale to, co nemá život, se samo od sebe nemůže dát do pohybu, když jím něco jiného nepohne. Jak se narodili buddhové? Chápu, že mají milosrdné srdce, ale jak vznikl tento svět? Náš Bůh trvá od věčnosti, to on stvořil člověk a je původcem všech věcí.“

„Tím tedy říkáte, že Deus křesťanů stvořil i špatné lidi. Takže i zlo je dílem Boha.“

Tlumočník se tiše, vítězně zasmál.

„Ne, ne, to je jinak,“ kněz mimoděk zavrtěl hlavou. „Bůh všechno stvořil k dobrému. Proto také člověka obdařil tím,

čemu říkáme rozum. My ale někdy jednáme proti moudrosti a rozumu. A jedině to je zlo."

Tlumočník opovržlivě mlaskl jazykem. Ani kněz si nemyslil, že by byl svým výkladem protivníka přesvědčil. Tohle už nebyla výměna názorů, ale spíš snaha chytit toho druhého za slovo a donutit ho k uznání porážky.

„Nechoďte na mne s takovým chytráctvím. Podobné výklady jsou dobré leda pro rolníky, ženy nebo děti. Já se jimi zmást nedám. Ale necháme toho. Jenom ještě jednu otázku: Jestli je ten váš Deus tak milosrdný, tak proč dává člověku na cestě do nebe tolik různých trápení a obtíží?"

„Jaká trápení? To je nedorozumění. Jestli člověk zachovává Boží přikázání, může žít v pokoji. Když máme hlad Bůh nás sytí a rozhodně nepřikazuje, abychom zemřeli hlady, nebo něco podobného. Stačí jen jedno – modlit se k Bohu Stvořiteli a zachovávat jeho přikázání. Když například člověk cítí tělesnou žádost, Deus na něm nechce, aby se vzdaloval od ženy. Přikazuje jen, aby měl jednu ženu a žil podle jeho vůle."

Když domluvil, pomyslil si, že tahle odpověď se mu povedla. V temnu chatrče zřetelně cítil, že tlumočník na okamžik ztratil řeč a ztichl.

„Už dost. Je to zbytečné povídání kolem dokola," řekl jeho společník japonsky mrzutým tónem. „Nepřišel jsem, abych tu vedl takovéhle řeči."

V dálce zakokrhal kohout. V paprscích světla pronikajících dovnitř se vznášely myriády zrníček rozptýleného prachu. Kněz to upřeně pozoroval. Tlumočník hluboce vzdychl.

„Jestli se nezřeknete víry, pověsí rolníky do jámy."

Kněz dobře nechápal, co jeho společník říká.

„Pět rolníků bude viset hlavou dolů v hluboké jámě po několik dní."

„Viset v jámě?"

„Přesně tak. Jestli Padre neodvolá –“

Kněz mlčel. V temnu ostřil zrak, aby poznal, zda protivníkova slova znamenají pohrůžku, nebo zda je myslí vážně.

„Pan Inoue – asi jste o něm slyšel. Pan komisař – dřív nebo později vás bude osobně vyslýchat.“

Jediné japonské jméno INOUE uprostřed tlumočníkovy portugalštiny projelo knězi do srdce. Mimoděk se zachvěl.

„Po vyšetřování, které vedl pan Inoue, se zřekli víry padre Porro, Pedro, Cassola i padre Ferreira,“ řekl tlumočník tónem, jako by komisaři pochleboval.

„Padre Ferreira?“

„Znáte to jméno?“

„Ne, neznám,“ kněz zavrtěl prudce hlavou, „jistě patří k jiné řeholi. To jméno jsem nikdy neslyšel a nikdy jsem se s ním nesešel. A ten padre – ještě žije?“

„Ovšemže žije. Přijal japonské jméno, bydlí v Nagasaki, přidělili mu ženu a má dobré postavení.“

Knězi náhle před očima vyvstalo Nagasaki, ačkoliv je nikdy neviděl. Z neznámého důvodu do okének domků ve spletitých uličkách tohoto smyšleného města zazářily poslední paprsky zapadajícího slunce. Jednou z uliček kráčí otec Ferreira, oblečený do podobných šatů, jaké má tlumočník. Ne, to je nemožné! Taková vidina je nesmyslná.

„Tomu nevěřím.“

Tlumočník se uštěpačně zasmál a vyšel z domku. Dveře se zavřely. Bílé světlo, které sem dosud proudilo, pohaslo. Přes stěnu bylo zase slyšet hlasy rozprávějících strážných.

„Je to opravdu chytrý člověk,“ vykládal tlumočník ostatním. „Ale stejně brzy odpadne.“

Kněz pochopil, že mluví o něm. Objímaje si rukama kolena přemítal o těch čtyřech jménech, která tlumočník odříkal, jako by je měl naučená zpaměti. Otce Porra a Pedra neznal, ale o Cassolovi v Macau slýchal. Byl to portugalský kněz,

který přišel tajně do Japonska, ale ne z Macaa jako on, nýbrž z Manily, která byla též pod portugalskou správou. Po příjezdu do Japonska od něho nedošly žádné zprávy, a proto se jezuité domnívali, že asi brzy po přistání podstoupil mučednickou smrt. A za těmi třemi byla konečně tvář otce Ferreiry, po němž pátral od svého příchodu do Japonska. Nebylo-li to, co říkal tlumočník, jen vyhrožování, pak také P. Ferreira podlehl komisaři Inouemu a zradil církev.

Jestli ale odpadl takovýto člověk, jak by on sám mohl obstát ve zkouškách, které ho v budoucnu čekají? Do srdce se mu vplížil strach. Prudce potřásl hlavou, snaže se násilím potlačit nepříjemnou představu, která v něm vyvstala, jako když se člověku zvedne žaludek. Ale ať ji zapuzoval sebevíc, myšlenka se mu vtírala i proti jeho vůli.

Exaudi nos, Pater omnipotens, et mittere digneris Sanctum Angelum tuum qui custodiat, foveat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo… odříkával modlitby jednu za druhou snaže se rozptýlit a zároveň povzbudit svého ducha, ale nedařilo se mu to. Pane, proč mlčíš. Proč stále mlčíš, šeptal…

* * *

Večer se dveře znovu otevřely. Strážný před něj mlčky položil dřevěný šálek s několika tykvemi a vyšel z boudy. Když je přiložil k ústům, naplnil mu nozdry pach podobný potu. Byly uvařeny před několika dny, měl však nesnesitelně prázdný žaludek, a tak je zhltl i se slupkou. Ještě je nedokousal, když mu začaly mouchy tvrdošíjně lítat kolem ruky. Jsem jak pes, pomyslil si olizuje si prsty. Byly doby, kdy misionáři bývali zváni na hostinu do domů knížat a samurajů. Od P. Valignana slýchal, že tehdy portugalské lodi s bohatým nákladem pravidelně přistávaly v Hiradu, v Jokoseuře a ve Fukudě

a misionáři neměli nouzi ani o víno, ani o chléb. Pomodlili se u čistého stolu a pak se zvolna dali do jídla. Zato on se teď vrhá na stravu jak pes, ani se nepomodlí. A pokud se modlí, nedělá to proto, aby vzdal Bohu chválu, ale aby prosil o pomoc, nebo dokonce aby vyjádřil svou nespokojenost a hněv. Jaké ponížení a zahanbení pro kněze! Samozřejmě že si pořád připomínal, že smyslem jeho života je Boha chválit a ne se mu vzpírat. Nicméně ve dnech takovýchto zkoušek, kdy si připadal jako Job stižený malomocenstvím, bylo pro něj nesmírně těžké Boha chválit.

Dveře vrzly a znovu se objevil týž strážný.

„Padre, už půjdeme."

„Kam?"

„Do přístavu."

Když povstal, zatočila se mu z hladu hlava. Venku se už zešeřilo, křoviska v kotlině byla povadlá, jako by umořená denním parnem. Na tvář mu zaútočil roj moskytů a z dálky se ozvalo žabí kvákání.

Byl obklopen eskortou tří strážných, ale žádný z nich se nijak zvlášť nestaral o to, zda snad nechce utéci. Hlasitě si cosi povídali a občas propukali ve smích. Jeden vystoupil z řady a ulevoval si v houští. Kněz si pomyslel, že kdyby teď ty dva zbývající povalil, mohl by utéct. Sotva ho to ale napadlo, strážný, který šel vpředu, se k němu otočil:

„Padre, to byl život v tý boudě, co?" a podíval se na něj vlídně a s úsměvem. „Hrozný vedro…"

Dobrosrdečná, usměvavá mužova tvář náhle zviklala knězovu odhodlanost. Jestli uprchne, tihle venkované budou potrestáni. Přikývl snaže se o slabý úsměv.

Procházeli cestou, po které přišel dnes ráno. Zapadlýma očima pohlížel kněz na mohutné stromy tyčící se uprostřed pole, po němž se šířilo kvákání žab. Dobře se na ně pamatoval. Velcí havrani tam usedali s mácháním křídel a jejich

ochraptělé krákání splývající s kvákáním žab znělo jako ponurý chór.

Když vstoupili do vsi, z domků tu a tam vycházel bílý dým. Roj moskytů se dal na útěk. Jakýsi muž jen v bederním pásu tam stál s dítětem na ruce. Při pohledu na kněze otevřel ústa jak idiot a zasmál se. Ženy smutně sklopily zrak a pak zíraly za čtyřčlennou skupinou.

Prošli vsí a vstoupili do polí. Cesta začala klesat a knězovu vychrtlou tvář pohladil slaný vítr. Přímo pod nimi se objevilo něco jako přístav nebo spíš přístaviště utvořené nánosem černých oblázků. Na břehu ležely vytaženy dvě opuštěné loďky. Zatímco strážní podkládali jednu z nich trámy, kněz sebral z písku oranžovou mušli a hrál si s ní v ruce. Byla to první krásná věc, kterou ten den uviděl. Přitiskl ji k uchu a zevnitř uslyšel jakýsi nezřetelný šum. Bezděčně podlehl okamžitému nutkání. S ostrým křupnutím se mu mušlička rozpadla v ruce.

„Nastupte."

Voda nahromaděná na dně ho studila do zaprášených, naběhlých rukou. Svíraje rukama okraje loďky kněz zavřel oči a vzdychl.

Když se plavidlo dalo pomalu do pohybu, zapadlýma očima hleděl bezmyšlenkovitě na hory, kterými až do dnešního rána bloudil. Ve večerní mlze byly temně modré a táhly se ve vlnách připomínajících ženská ňadra. Ohlédl se ještě na břeh – přibíhal sem jakýsi muž vypadající jako žebrák. V běhu cosi křičel a jak utíkal, na písku se smekl a upadl. Byl to ten, který ho zaprodal.

Kičidžiró se svalil, ale zase vstal a cosi hlasitě volal. Znělo to jako kletby i jako nářek, kněz mu však nerozuměl. Kupodivu vůči němu necítil ani zlobu, ani nenávist. Upadl do ochablosti vycházející z vědomí, že by ho byli dříve nebo později stejně chytli. Kičidžiró asi pochopil, že je nemůže

dohonit, a tak zůstal na pobřeží omývaném vlnami stát a díval se za nimi. Ve večerní mlze se jeho postava pozvolna zmenšovala.

* * *

V noci vjeli do jakési zátoky. Ještě rozespalý otevřel oči – dosavadní strážní tu vystoupili a místo nich do loďky nasedli jiní tři muži. Strážní s nimi mluvili místním nářečím, ve kterém bylo mnoho slov se znělými souhláskami. Byl tak vyčerpán, že se mu už nechtělo sledovat tuto japonštinu. Z rozhovoru vnímal jen slova jako Nagasaki a Ómura a nejasně usoudil, že ho snad vezou na některé z těchto míst. Dokud byl v chatrči v té dolině, měl ještě sílu modlit se za osud těch, kteří byli chyceni jako on – za onoho jednookého muže a za ženu, která mu dala okurku, ale teď nebyl schopen prosit za nikoho, dokonce ani za sebe sama. Pochopil, že ať ho vezou kamkoli, ať s ním udělají cokoli, nelze na tom už vůbec nic změnit. Zavřel oči a upadl do spánku. Občas procital a poslouchal jednotvárný zvuk skřípajících vesel. Jeden z mužů vesloval, druzí dva mlčky dřepěli se zachmuřeným výrazem ve tváři. Pane, všechno svěřuji tvému srdci, šeptal jako ze sna, ale uvědomoval si, jak podstatně se jeho pocity liší od množství světců, kteří se kdy odevzdávali Boží Prozřetelnosti – i když se jim na první pohled podobá. Opravdu, co se to s tebou děje? V hlavě mu znělo: Neztrácíš snad dokonce i víru? Už jen poslouchat ten hlas bylo pro něj utrpením.

„Kde jsme?“ zeptal se chraptivě svých nových strážců, když po několikáté otevřel oči, ale ti se zjevně báli jeden druhého a zůstali proto bez hnutí a neodpovídali.

„Kde to jsme?“ Tentokrát svou otázku vykřikl. Jeden z mužů mu odpověděl tiše a jakoby ostýchavě: „To je Jokoseura.“

Místní jméno Jokoseura slýchal od P. Valignana často. P. Frois a P. Almeida získali od místního knížete povolení, aby tu otevřeli přístav, a portugalské lodi, které dosud jezdily na ostrov Hirado, nadále přistávaly pouze tady. Na kopci nad přístavem postavili jezuité kapli a vztyčili tu velký kříž. Byl tak vysoký, že ho misionáři, kteří přijížděli do Japonska, vyčerpaní mnohadenní plavbou po širém moři, už z dálky viděli. Na Boží hod velikonoční přicházelo na horu i japonské obyvatelstvo z okolí se svícemi v rukou a za zpěvu písní. Často tam docházel i sám kníže a brzy přijal křest.

Kněz vyhlížel ves i přístav, který by mohl být Jokoseurou, ale moře i pevnina tonuly ve tmě, nikde ani světélka. Nerozeznal vesnici, natož jednotlivé domy. Možná však, že tu někde dosud skrytě žijí křesťané, tak jako v Tomogi a na Gotó. Ale kohopak z nich by napadlo, že je na moři míjí kněz, který tu dřepí v lodi a třese se jak toulavý pes? Zeptal se strážců, kde je Jokoseura, a muž, který vesloval, mu po chvilce váhání odpověděl:

„Nic z ní nezbylo."

Ves prý vyhořela a ti, kteří v ní do té doby žili, byli všichni vyhnáni. Vlny šplouchaly o loď, jinak však moře i pevnina byly tiché jako smrt. Proč jsi tohle všechno dopustil? pronesl kněz tiše. Dovolil jsi, aby spálili i ves, kterou jsme pro tebe vystavěli. A když odtud vyháněli lidi, tys jim nepomohl a stále jsi mlčel jako tato temnota. Proč? Jaký to má všechno smysl? My nejsme tak silní, jako byl Job, kterého jsi zkoušel malomocenstvím. Job byl svatý muž, ale věřící jsou přece jen ubozí, slabí lidé. I utrpení jsme schopni unést jen po určitou mez. Další už na nás, prosím, nesesílej. Kněz se modlil, ale moře bylo ledové a noční temnota tvrdošíjně zachovávala mlčení. Jen jednotvárný, ostrý zvuk vesel je rušil.

Se zachvěním si pomyslel, že selže. Jestli mu Boží milost nedá odvahu a sílu, víc už toho neunese. Zvuk vesel ustal a jeden z mužů zavolal do tmy moře:

„Kdo je tam?“

Vesla se nehýbala, ale odkudsi bylo slyšet podobné skřípavé zvuky.

„To bude někdo na nočním rybolovu. Nech ho být,“ zabručel starší ze dvou, kteří dosud mlčeli.

„Kdo je tam? Co tu děláš?“

Zvuk vesel nočního rybáře ustal a bylo slyšet slabý hlas kohosi, kdo odpovídal. Kněz měl dojem, že ho už někde slyšel, nebyl však s to si vzpomenout kde.

Ráno dorazili do Ómury. Vítr postupně rozvál mlhu bílou jako mléko a v unavených očích kněze se odrazila pevnina i bílé zdi hradu, obklopeného lesem. Hrad zřejmě ještě nebyl dostavěn, dosud kolem něho stálo lešení z posvazovaných trámů. Napříč přes háj letělo hejno vran. Za hradem se k sobě tiskly doškové střechy domů. Bylo to první japonské město, které kdy viděl.

Když se rozjasnilo, všiml si, že každému ze strážných, kteří s ním jedou v lodi, leží u nohou těžká palice. Zřejmě dostali příkaz, aby kněze, kdyby projevil úmysl utéci, bez milosti zabili a vrhli do moře.

V přístavišti byli už shromážděni samurajové s dlouhými meči zasunutými za pás kimona a zástup zvědavců. Lidé postávali či seděli na vyvýšenině při pobřeží, samurajové je šikanovali, ale oni vytrvale čekali na příjezd lodi. Když z ní kněz vystoupil, zavládlo mezi nimi vzrušení. Jak potom, eskortován samuraji, procházel zástupem, vycítil z očí několika mužů i žen soucit. Šel mlčky a oni mlčeli též. V chůzi naznačil nepatrným pohybem ruky gesto požehnání. Nato okamžitě několik tváří zneklidnělo a oči se sklopily. Někteří

se dokonce odvrátili. Měl by teď do těchto zavřených úst vložit chléb svatého Těla. Neměl však ani kalich, ani víno, ani oltář.

Když ho posadili na neosedlaného koně a spoutali mu zápěstí provazy, ozval se ze zástupu zlý smích. Ačkoli Ómura bylo město, tísnily se tu domky se slaměnými střechami stejně jako ve vesnicích, které až dosud poznal. Při cestě stály bosé ženy se spuštěnými vlasy, v kimonech u pasu založených, a před sebou měly rozloženy ryby, mušle, otýpky roští a zeleninu. V zástupu byl i potulný bard s loutnou, oblečený do haleny a kalhotové sukně, a buddhistický mnich v černém rouchu. Když je míjel, zasypali ho nadávkami. Cesta se zúžila a tvář mu občas zasáhly kamínky, kterými po něm házely děti. Jestli se P. Valignano nemýlil, patřila kdysi Ómura k nejživějším misijním místům. Stálo tu mnoho kostelů, byl tu i seminář. P. Frois o tomto městě psal, že veškeré zdejší obyvatelstvo, od samurajů po rolníky, „nadšeně přijímá učení“. Slyšel, že sám kníže byl horlivý věřící a téměř celá jeho rodina že se obrátila na křesťanství. Teď však tu po něm děti hážou kamením, mniši ho urážejí a plivají na něj a samurajové, kteří ho doprovázejí, to trpí.

Cesta vedla podél moře a směřovala k Nagasaki. Když procházeli vsí Suzudou, zastavili se u rolnického domu celého obrostlého bílými květy keře, který neznal. Samurajové přikázali jednomu z pěšáků, kteří průvod doprovázeli, aby přinesli vodu a dali knězi napít. Voda mu ale vytekla z úst a jenom mu zamokřila vyhublou hruď.

„Podívej se. Ten je velkej, co?“

Ženy táhly děti za rukáv a vysmívaly se mu. Když se průvod dal znovu pomalu do pohybu, kněz se ohlédl. Náhle se ho zmocnil zármutek z pomyšlení, že ten bíle kvetoucí keř možná už nikdy neuvidí. Samurajové jedoucí na koni si sundávali černé lakové čepice a stírali si pot. Všichni měli vlasy

vyvázané do podoby štětky na rozšlehání práškového čaje a nahá stehna. Zadní voj tvořilo pět nebo šest strážných, kteří při chůzi hlasitě klábosili. Cesta, po níž šli, byla bílá a klikatě se vinula. Kněz na ní zahlédl žebráka, který je sledoval, opíraje se o hůl. Byl to Kičidžiró. Vypadal se svou rozhalenou hrudí stejně nepořádně, jako když stál na pobřeží s otevřenými ústy a zrakem vyprovázel loď. Jakmile si všiml, že se kněz po něm ohlédl, rychle se schoval za strom. Kněz nemohl pochopit, proč jeho zrádce jde za ním až sem. Maně ho napadlo, že ten muž dnes časně ráno v loďce na moři byl asi Kičidžiró.

* * *

Kývaje se na koni sem tam občas nepřítomně pohlédl na moře. Zářilo dnes smutným, černým leskem. Na obzoru se šedal velký ostrov, ale byl-li to ten, po němž ještě včera bloudil, nevěděl.

Když minuli Suzudu, začalo pomalu přibývat lidí v obou směrech. Kupci s buvoly naloženými zavazadly, poutníci s hluboko naraženými slaměnými klobouky, v širokých kalhotách a onucích, muži zahalení do slaměných pláštěnek proti dešti, ženy s cestovními plášti přehozenými přes hlavu a v městských kloboucích posazených přes ně – ti všichni při pohledu na průvod zůstávali v úleku stát u cesty. Zírali na něj s užaslým výrazem, jako by viděli něco velice podivného. Objevili se tu i rolníci, kteří nechali motyky na poli a běželi za neobvyklou podívanou. Svůj dřívější zájem o oděvy Japonců a jejich celkový vzhled ztratil – teď už jeho unavenou mysl nepřitahovalo nic. Se zavřenýma očima se modlil křížovou cestu, jak se konávala k večeru v klášteře. Pohybuje trupelnatým jazykem šeptal modlitby k jednotlivým zastavením, jednu po druhé. Duchovní i věřící při této pobožnosti

rozjímají o dobře známých výjevech z Kristovy bolestné cesty. Když Ježíš vyšel z brány soudního dvora a klopýtal po cestě s křížem na ramenou vzhůru na Golgotu, sledoval ho zástup zvědavců. „Neplačte nade mnou, jeruzalémské ženy. Plačte nad sebou a nad svými dětmi. Protože jistě přijde den…“ Kněz si připomínal tato slova a uvažoval o tom, že onen muž před staletími zakoušel na svém okoralém jazyku asi v plné míře onu bolest, kterou pociťuje teď on sám. Pomyšlení, že ji s ním může sdílet, ho dojalo a svlažilo mu srdce víc než sebelahodnější nápoj.

Pange, lingua – Chvalte naše ústa. Náhle ucítil, jak mu po tváři stéká slza. Bella premunt hostilia, da robur, fer auxilium… Ať se stane cokoliv, neodpadnu.

Po poledni prošli městem Isahají. Stál tam palác obklopený příkopem a zdmi a kolem se tísnily domky se střechami ze slámy a z trávy. Když předjeli před jeden z domů, muži s meči za pasem přinesli dvě velké krabice s jídlem a přivítali samuraje z průvodu. Zatímco samurajové pojídali rýži uvařenou s červenými boby, hlídači konečně sesadili kněze z koně a jako psa ho přivázali ke stromu. Opodál seděli rozcuchaní žebráci a zírali na něj lesknoucíma se očima jak zvířata. Nevzchopil se ani k tomu, aby se na ty chudáky usmál. Kdosi před něj postrčil rozbitý košík s vařeným a usušeným prosem. Nepřítomně vzhlédl k neznámému dárci – byl to Kičidžiró.

Kičidžiró seděl vedle žebráků a občas po knězi pokukoval. Když se jejich pohledy setkaly, kvapně se odvracel. Kněz se na něj díval přísně. Když ho zahlédl na pobřeží, byl tak unaven, že neměl ani sílu ho nenávidět, teď však k němu nedokázal být velkodušný. Náhle v něm s vykypěvší vzpomínkou ožila žízeň, kterou trpěl, když ho tento člověk nechal sníst na travnaté pláni sušenou rybu – „Co činíš, čiň rychle.“ Sám Kristus vmetl v rozhorlení tato slova Jidáši, který se chystal ho zradit. Smysl těchto slov se knězi dlouho zdál v rozporu

s Kristovou láskou, ale když teď viděl Kičidžiróa, jak tu dřepí a občas po něm s bázlivým výrazem zbitého psa pokukuje, vyvřelo mu z hloubi duše hnutí temné krutosti. Odejdi, vyštěkl na něj v duchu. Co činíš, čiň rychle.

Samurajové dojedli rýži a znovu vsedli do sedel. I kněz byl vysazen na koně a průvod se dal zvolna na další cestu. Opět mu mniši spílali a opět po něm děti házely kamením. Muži s buvoly obtíženými břemeny a poutníci v širokých kalhotách hleděli v údivu na samuraje a zvědavě pokukovali po knězi. Všechno bylo jako předtím. Když se ohlédl, viděl Kičidžiróa, jak jde opíraje se o hůl stranou za průvodem. „Jdi pryč," šeptal kněz. „Jdi pryč…"

KAPITOLA 6

Obloha potemněla a mraky pluly pomalu k vrcholu hory Gosendake a pak přes širou divokou planinu Čitabano. Její temně hnědá plocha se shluky křovisek plazících se při zemi se táhla do nedohledna. Samurajové se o čemsi poradili a přikázali strážím, aby kněze sesadili s koně. Mnohahodinová jízda se spoutanýma rukama na neosedlaném zvířeti způsobila, že se kněz, dlouho mučený bolestí na vnitřní straně stehen, neudržel na nohou a klesl na zem.

Jeden ze samurajů vyňal dlouhou dýmku a kouřil. Bylo to poprvé, co se kněz v Japonsku setkal s tabákem. Samuraj několikrát zabafal a při vyfukování kouře špulil ústa. Potom nechal dýmku kolovat mezi svými druhy. Stráže tomu jen závistivě přihlížely.

Muži ze skupiny dlouho postávali i posedávali na kamenech a dívali se směrem k jihu. Za skalkou kdosi močil. Obloha na severu byla dosud jasná, ale na jihu se už hromadily mraky zbarvené večerním sluncem. Kněz se občas ohlédl na cestu, kterou sem přišli, ale Kičidžiróa, ačkoli po ní z předchozího zastavení za nimi vyrazil, už neviděl. Asi je přestal sledovat a vrátil se.

Najednou začali strážní křičet: Už jedou! Už jedou! a ukazovali na jih. Odtamtud se zvolna blížila podobná suita, složená ze samurajů a pěšky kráčejících mužů. Samuraj, který kouřil dýmku, okamžitě nasedl na koně a pobídl ho ke klusu

tím směrem. S protijedoucím samurajem se pozdravili úklonou hlavy. Kněz pochopil, že bude předán nové eskortě.

Pak se konala porada, po níž skupina, která ho sem z Ómury doprovázela, otočila koně a odjela na sever po cestě třpytící se v podvečerním slunci. Muži, kteří pro kněze přijeli z Nagasaki, ho obklopili a znovu vysadili na neosedlaného koně.

* * *

Vězení stálo na svahu uprostřed hustého háje. Bylo to zřejmě sotva dohotovené nové stavení vypadající jako skladiště. Vnitřek byl asi třikrát čtyři metry a výška do stropu činila asi dva metry. Světlo sem pronikalo jen malými zamřížovanými okénky a otvorem s dřevěnými posuvnými dvířky tak malým, že jím sotva prošla plochá dřevěná miska. Tudy mu jednou za den strkali jídlo. Zvenčí viděl kněz vězení při příjezdu a pak dvakrát, když ho vedli k výslechu. Vězení a domek s nízkou střechou, v němž bydleli strážní, obklopovala ponuře působící palisáda s bambusovými hroty obrácenými dovnitř.

Když mu sňali pouta a postrčili ho dovnitř, nebyl tu dosud žádný jiný vězeň. Celý den seděl nehnutě v temnu, tak jako v oné chatrči na ostrově. Ke sluchu mu doléhaly jen hlasy strážných, kteří si mezi sebou povídali. Občas se z nudy dali do řeči i s ním. Poučili ho, že zde jsou stranou vlastního Nagasaki, ale nedozvěděl se, v kterém směru město leží. Podle křiku dělníků, zvuků kácených stromů a úderů na hřeby, které slyšel kdesi v dálce, usoudil, že vězení je v oblasti, která se nově osazuje. Večer se z háje ozývalo cukrování hrdliček.

Uvnitř ve vězení byl kupodivu klid a mír. Úzkosti a zmatky, které prožíval při svém bloudění horami, mu teď připadaly jako příběhy z dávné minulosti. Nemohl předvídat, co s ním bude zítra, ale žádný zvláštní neklid nepociťoval. Od strážných dostal pevný japonský papír a motouz. Tak si mohl udělat růženec a celý den se buď modlil nebo rozjímal o slovech

Písma. Večer ležel na podlaze se zavřenýma očima a poslouchal vrkání hrdliček z háje. Přitom si za zavřenými víčky vybavoval scény z Kristova života jednu po druhé. Od dětství vkládal do Kristovy tváře všechny své sny a touhy. Tvář Krista, když učil zástupy na hoře blahoslavenství, tvář Krista kráčejícího za soumraku po hladině jezera v Galileji. Tato tvář neztrácela svou krásu, ani když Krista mučili. Laskavé oči, pronikající hlubiny lidského srdce, se na něj pevně upíraly. Tvář toho, kdo nedokáže udělat nic zlého, kdo není schopen urážky. Když na ni pomyslel, cítil, že jeho strach a neklid mizí, jako když se vlnky tiše vsakují do písku na pobřeží.

Od svého příjezdu do Japonska teď kněz poprvé prožíval dny klidu. Napadlo ho, jestli to neznamená, že jeho smrt se blíží. Tak zvláštní jas a pokoj cítil ve svém srdci. Devátého dne ho náhle vyvlekli ven. Protože byl dlouho v šeru, bodlo ho teď slunce bolestně do zapadlých očí. Z háje jej zaplavil zpěv cikád připomínající hukot vodopádu, za domkem stráží zahlédl červeně kvetoucí keř. Teprve teď si všiml, že mu vlasy a vousy narostly jako nějakému tulákovi, že na hýždích už nemá žádné maso a paže jsou kost a kůže. Domníval se, že ho vedou kvůli výslechu, ale šli rovnou do domku strážných a tam ho vstrčili do prostoru s prkennou podlahou, obehnaného dřevěnou mříží. Proč ho přestěhovali sem, nevěděl.

Druhý den to pochopil. Ticho přerušily hněvivé hlasy stráží a bylo slyšet zmatené kroky, jak hnali několik mužů a žen od brány vězení na dvůr. Pak je umístili do temnice, kde byl do včerejška držen on sám.

„Jestli se budete takhle chovat, dostanete bití," řvali strážní, ale vězni se bránili: „Nechte nás, přestaňte už!"

Hádka stráží s vězni ještě chvilku trvala, ale potom hlasy utichly. Večer se najednou ozvala společná modlitba vězňů.

Otče nás, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé, přijď království tvé, buď… a neuvoď nás v pokušení…

Hlasy mužů a žen vytryskly do večerní mlhy jako fontána a zase zmlkly. „Neuvoď nás v pokušení – *tentasan* –“ sbor hlasů zněl jako žalostné sténání. Mrkaje svýma zapadlýma očima se kněz tiše připojil k jejich modlitbě. Stále jen mlčíš, ale nebudeš přece mlčet navěky –

Nazítří se zeptal strážného, zda by mohl vězně navštívit. Ti právě za přísného dozoru stráží obdělávali políčko na dvoře věznice.

Vyšel na dvůr, kde pět šest mužů a žen chabě máchalo motykami. Překvapeně na něho pohlédli. Upamatoval se na ně. I na jejich vybledlé, potrhané šaty. Ale obličeje, které se k němu obrátily, se pobytem v tmavém vězení změnily – ženy pobledly a muži měli dlouhé vlasy a zarostlé brady.

„Podívejte!“ vykřikla jedna z žen. „Vždyť je to padre-*sama*. Málem bych ho nepoznala.“

Byla to ta žena, která onehdy vytáhla ze záňadří okurku a dala mu ji. Vedle ní stál jednooký muž, který teď vypadal jako žebrák, a přátelsky se usmíval odhaluje při tom své nepravidelné, žluté zuby.

Od toho dne chodil se svolením stráží dvakrát denně – ráno a večer – za vězni do temnice. V té době byli strážní ještě velkomyslní, protože si byli jisti, že věřící nevyvolají žádný nepokoj. Kněz neměl víno ani chléb, a tak nemohl sloužit mši, ale místo ní se společně s věřícími modlil Credo, Pater noster a Ave Maria a zpovídal je.

„Nedoufejte v knížata, v syny lidské, v nichž není vysvobození.

Odchází duch jejich, navrací se do země své,
v tentýž den mizí úmysly jejich.
Blahoslavený ten, jehož pomocníkem je Bůh silný Jakubův,
jehož naděje je v Hospodinu, Bohu jeho…“

Když jim šeptal tato slova Starého zákona, žádný ani nedutal a všichni ho napjatě sledovali. I strážní mlčky poslouchali.

Byly to verše Písma, které kdysi čítal a přecházel bez zvláštního dojetí, teď ale, když je říkal pro věřící i pro sebe sama, vkládal do nich celé své srdce. Najednou jednotlivá slova chápal ve zcela novém smyslu a nové závažnosti.

Vpravdě se brzy dostane odměny těm, kteří zemřou pro Boha.

Už nebudete trpět víc než dosud, říkal kněz se zápalem. Pán vás neopustí. Jeho ruka umyje naše rány a setře z nich krev. Pán nebude mlčet navěky.

Večer kněz vězně zpovídal. Přitiskl ucho k otvoru, kterým se podávalo jídlo, a kajícník do něho šeptal své vyznání. Ostatní se přitom shlukli v koutě, aby co nejméně rušili. Uvědomoval si, že od doby působení v Tomogi mu toto vězení poskytlo první příležitost k tomu, aby naplňoval své poslání. Tajně si přál, aby takový život nikdy neskončil.

Když dozpovídal, vzal papír, který dostal od strážného, a slepičí brk, který sebral na dvoře, a psal po kouskách vzpomínky na to, co zažil od příchodu do Japonska. Nevěděl ovšem, zda se někdy dostanou do Portugalska, ale doufal, že je třeba někdo z věřících předá nějakému Číňanovi v Nagasaki. I tato nepatrná naděje dokázala vést jeho pero.

V noční tmě k němu doléhalo vrkání hrdliček. Cítil na sobě Kristův pohled. Jasné modré oči na něho hleděly s láskou. Jeho tvář vyjadřovala klid a důvěru. „Pane, teď už nás nenecháš napospas, viď?“ šeptal kněz. Náhle se mu zdálo, že uslyšel slova „Neopustím vás“. Potřásl hlavou chtěje se ujistit, že to byla skutečnost. Nastražoval sluch, ale teď už se ozývalo jen volání hrdličky. Tma byla hluboká, neproniknutelná. On se však cítil, jako by mu někdo omyl duši.

Jednoho dne strážný zarachotil zámkem, vstrčil hlavu do dveří a se slovy „Převlékněte se“ položil na dřevěnou podlahu složený oděv.

„Podívejte se, je nové. Je to *džittoku* a k tomu bavlněná košile. Ano, ano, je to vaše.“

Strážný mu vysvětlil, že *džittoku* – „deset ctností“ – je oděv, který nosí buddhističtí mniši.

„Děkuji uctivě,“ řekl kněz s úsměvem na vyhublé tváři. „Ale vezměte si to zpátky, já nic nepotřebuji.“

„Vy to nechcete? Vy to opravdu nechcete?“ divil se strážný dětsky a potřásal přitom hlavou, ale pak dodal vrhaje na oděv žádostivý pohled: „Je to dar samého pana komisaře.“

Kněz porovnával svou prostou halenu se zbrusu novým rouchem a uvažoval, proč mu úředník dává mnišský šat. Nevěděl, zda to má chápat jako projev milosrdenství ze strany komisařství, nebo zda v tom je nějaká léčka. Ale v každém případě se dnes tímto šatem navázal první styk mezi ním a úřadem.

„Rychle, rychle,“ naléhal strážný. „Za chvíli dorazí družina.“

Nepředstavoval si, že bude takhle brzy předvolán k výslechu. Každý den si snažil tu scénu představit – jako onu mezi Pilátem a Kristem. Dav křičí, Pilát je zmaten a Kristus stojí a mlčí. Ale tady – jako každé jiné odpoledne – už chvíli svým uspávajícím tónem zpívá olejová cikáda. V šatlavě s vězni je naprosté ticho.

Umyl se horkou vodou, kterou mu přinesl strážný, a pak pomalu protáhl ruce do bavlněné košile. Nijak se netěšil z dotyku jemné tkaniny. Spíš mu po nahém těle přeběhl pocit ponížení, jako by tím, že si obléká toto kimono, uzavíral s komisařstvím jakýsi kompromis.

Na dvoře stálo v řadě několik prkenných lavic. Jejich desky vrhaly černý stín. Posadili ho na zem vpravo proti příjezdové bráně a nechali ho s rukama na kolenou dlouho čekat. Nebyl zvyklý na tuto polohu těla a zaléval ho pot z bolesti nohou, ale nechtěl na sobě před úředníky dát toto své utrpení znát. Snažil se odvrátit mysl od této trýzně tím, že si představoval bičovaného Krista.

ŠÚSAKU ENDÓ
MLČENÍ

Photo Credits: Kerry Brown,
Courtesy FM Films
Z japonského originálu Čimmoku,
vydaného nakladatelstvím Šinčóša, Tokio,
roku 1966, přeložila a doslovem opatřila
Libuše Boháčková
Typografie Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1564. publikaci
Vydání druhé. AA 9,97. Stran 232
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.
Doporučená cena 268 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-822-6